

'Uiteindelijk kiezen boeren zelf'

Onderzoek naar groenbemesters

Ab Kuypers

Dat groenbemesters meer zijn dan bloemen met een hoge nectar- en stuifmeelproductie alleen, vergeten imkers wel eens. Voor de landbouwer spelen andere belangen. Verbetering van de bodemstructuur, bestrijding van aaltjes, betekenis voor volggewas, zijn zo enkele zaken waaraan de boer een grotere boodschap heeft. Naar al deze zaken wordt onderzoek gedaan door bijvoorbeeld 'Cebeco Zaden', een van de grootste leveranciers van landbouwzaden in Nederland. Bijen sprak met Carlos Nijenhuis, produktmanager Akkerbouwgewassen bij Cebeco. Hij is nauw betrokken bij de toepassingen van groenbemesters en bovendien betrokken geraakt bij belangen van imkers/bijen.

Onderzoek

Bepaalde groenbemesters zijn pas voor imkers interessant geworden na de invoering van de braaklegregeling. Carlos Nijenhuis: 'In eerste instantie waren het vooral bladrammenas en gele mosterd die in de groenbemesting werden gebruikt. Deze gewassen werden pas in augustus ingezaaid. Door de late bloei waren zij voor imkers van geen betekenis. Pas bij de invoering van de braaklegregeling, waarbij een 'jaar rond' groenbemesting werd toegepast, werd het ook voor bijenhouders interessant. Overigens, zowel de gele mosterd als de bladrammenas zijn na de grassen nog altijd de twee meest gebruikte groenbemesters. Bij ons onderzoek naar de groenbemesters gaat onze

aandacht, tijd en geld vooral zitten in de vraag wat de betreffende gewassen voor de boer betekenen. Onze aandacht is er niet primair op gericht of de imkers ermee uit de voeten kunnen. Komt er echter een stuk dubbelbelang om de hoek kijken, dan nemen wij dat zeker mee.'

Meer dan 'braak' alleen

Op een gegeven moment kwam Carlos Nijenhuis in contact met de stichting Fortmont. 'Dat was niet zo moeilijk, ik woon daar in de buurt. Vooral de 'oude Lijftogt' is helemaal bezeten van bijen. Mede door een samenwerking die daarna met ons bedrijf is ontstaan zien zij een zekere verwezenlijking van hun doel: gifvrij werken en een gevarieerde bijenweide. Het eerste probleem waarmee men toen kwam was het gegeven dat er tussen de vroege koolzaadracht en de late dracht een gat valt, terwijl ook in die periode de behoefte aan stuifmeel en nectar niet minder is. Op hun landgoed bezitten zij enkele proefvelden voor de teelt van verschillende drachtplanten. Daar wordt ook voor ons wel werk gedaan. Het idee van de heer Lijftogt is bij jullie imkers waarschijnlijk wel bekend. Een aanhoudende gevarieerde dracht zou betekenen dat de bijenvolken zelf de varroamijbesmetting zouden aankunnen. Monocultures zijn voor hem dan ook uit den boze. Ik moet daarbij wel opmerken dat zij wat betreft dat idee in een ideale omgeving zitten. Of de resultaten van hun eigen onderzoek dan ook overal gelden is misschien nog maar de vraag.'

'Na dat eerste contact zijn wij aan het uitproberen gegaan. Het idee naar andere mengsels te zoeken stond ons wel aan. In samenwerking is toen een bloemenmengsel speciaal voor imkers ontstaan. Het zogenaamde 'Ascot Linde (S.N.) mengsel. Ook in de landbouw te gebruiken.'

Gedeeld belang

'Wat betreft het bijenkundige gedeelte hierbij heeft Fortmont onderzoek gedaan. Wij hebben het landbouwkundig onderzocht. Dit mengsel wordt nu op grote schaal als groenbemester gebruikt. Het is samengesteld uit verschillende gewassen van verschillende rassen. Een vroege en een late bladrammenas, hetzelfde geldt voor de gele mosterd, er zit phacelia in, boekweit en lupine. Deze laatste is vooral in dit

'Cebeco Zaden' is niet alleen de Nederlandse dochter van 'Cebeco Landbouwzaden' maar tegelijkertijd de grootste deelneming van deze groep, die zelf weer een onderdeel is van 'Cebeco Handelsraad'. Cebeco Landbouwzaden doet aan veredeling, productie en verhandelen van landbouwzaden. Eén van de twee veredelingsbedrijven van 'Cebeco Zaden', 140 hectare groot, is gehuisvest in Lelystad, alwaar onze ontmoeting plaatsvindt. De Cebeco Handelsraad is een internationaal georiënteerde landbouwcoöperatie, op verschillende terreinen actief. Toelevering van alles wat boeren en tuinders behoeven voor hun bedrijfsvoering, handel in agrarische produkten en verwerking van produkten tot voedingsmiddelen zijn in het kort de werkzaamheden.

mengsel opgenomen omdat het een diepe beworteling heeft, voor landbouwers van belang. Het mengsel heeft echter één probleem voor de landbouwers, namelijk de opslag na uitbloeien van bepaalde gewassen. Het bijmengsel wordt overigens al door verschillende imkerverenigingen bij ons aangekocht. Ook gemeenten gebruiken het om braakliggende stukken grond mee in te zaaien. Zo houden zij met lage beheerskosten toch onkruidvrije gebieden.'

Phacelia

'Onderhand nam het gebruik van phacelia behoorlijk toe. Vanaf dat moment zijn wij er meer uitgebreid onderzoek naar gaan doen. Veel boeren zijn dit gewas, eerlijk gezegd, inmiddels een beetje zat. Je hebt er in feite niet meer dan een klein half jaar profijt van. Het is vrij snel uitgebloeid en heeft geen dichte ondergroei.

284

Een ander bezwaar is dat phacelia maar een matige doorworteling van de grond geeft ten opzichte van grassen en bladrammenas. De massa van dit gewas is aan de ondergrond te klein.'

'Vanaf 1993 zijn we samen met een Duits bedrijf gaan zoeken naar een mogelijke oplossing. In Duitsland zijn toen demonstratievelden opgezet met een mengsel van phacelia met twee klaversoorten. Voor de zware gronden wordt daarbij Perzische, voor de lichte gronden Alexandrijnse klaver gebruikt. De twee gewassen worden gemengd gezaaid. Het idee erachter is dat phacelia snel tot bloei komt, waarna het wordt 'afgerold' waarbij het afsterft en één à twee weken later de klaver opkomt.'

Boerenbelang

'De enkelvoudige groenbemesters hebben vaak het probleem van opslag en er is onvoldoende onderdrukking van onkruid. Dat betekent dat de boer een volgend jaar zijn grond toch nog een behoorlijke bewerking moet geven. Zelf zie ik een goede toekomst in een mengsel van boekweit en bladrammenas. Dit mengsel heeft een goede biologische bestrijding van aaltjes. Phacelia is wat dat betreft niet altijd even ideaal, op lichte gronden is het daarvoor zelfs ongepast. Ook de structuurverbetering van de grond is van andere gewassen toch stukken beter. Kijk, in het belang van de boer bij de toepassing van groenbemesting heeft deze een maximale wortelontwikkeling. Helaas voor imkers wordt dit bereikt met de minst bloeiende typen. Toch zal er volop phacelia worden ingezaaid, want het is uiteindelijk de boer zelf die kiest' Volgens Carlos Nijenhuis betekenen zulke mengsels een redelijk compromis: 'zowel het belang van de imker als van de landbouwer komt hiermee aan bod.

Als je mij vraagt of het belang van de imkerij ook het onze is zeg ik 'ja en nee, op zich niet.' Fortmont zegt misschien wel terecht, wij doen belangrijk werk voor jullie, doe maar eens wat terug voor ons. Daarbij wil ik bovendien aantekenen, dat het belang van de bestuivingscapaciteit van bijenvolken ook een belang van de landbouw is.'

Natuurbraak

Gericht op duurzame landbouw is de zogenaamde natuurbraak een nieuwe ontwikkeling. Carlos Nijenhuis: 'Binnen de gehele braakleg loopt er op dit moment in samenwerking met het Informatie en KennisCentrum (IKC) een project waarbij 350 hectare voor natuurbraak is ingezaaid. De telers krijgen hiervoor extra geld in verband met het inzaaien van voor de natuur interessante gewassen. Dit is echter wel omgeven met veel regels. Voor dit doel hebben wij twee mengsel ontwikkeld. Een mengsel voor roulerende braak, bestaande uit Engels raaigras, Perzische klaver, phacelia, wikke, boekweit en bladrammenas. Voor niet-roulerende braak is de samenstelling: Engels raaigras, roodzwenkgras, rode klaver, witte klaver, Perzische klaver, phacelia, wikke, mergkool en lucerne. Het eerste mengsel is landbouwkundig gezien verre van ideaal. De natuurbraak wordt vooral interessant wanneer landbouwers ooit verplicht worden een strook grond rondom het bedrijf braak te laten liggen. Daarvoor zijn zulke mengsels prima geschikt. Ze zijn heel aantrekkelijk voor de natuur. En aan zulke stukken grond worden amper landbouwkundige eisen gesteld; voor de boer hebben ze geen enkele waarde.'

Voor imkers?

Behalve al genoemde zaken worden door Cebeco Zaden ook allerlei mengsels op aanvraag samengesteld. Een bekende en veel gebruikte is het mengsel 'akkerbloemen', ontwikkeld op verzoek van Natuurmonumenten. Het 'Hollandse wildebloemenmengsel' is vooral bedoeld om als plukveldjes in te zaaien. 'Dit mengsel van wilde bloemen loopt goed,' aldus Carlos Nijenhuis. 'Vooral overheden en cultuurtechnische bedrijven hebben hiervoor belangstelling. Het wordt veel gebruikt bij het bermbeheer. Maar, het zijn wel dure mengsels. Daar staat echter tegenover dat waar zij gebruikt worden onderhoudskosten behoorlijk teruglopen. Wij zijn ook in staat om bijvoorbeeld voor imkers een bloemenmengsel 'op maat' te maken. Natuurlijk zit daar wel een prijskaartje aan. Imkerverenigingen zouden zulke mengsels centraal kunnen inkopen. Daar zijn wel mogelijkheden voor.'